

Департамент освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Педагогам,
учням,
батькам,
керівникам закладів
освіти

Київ — 2024

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)
Ф50

Рекомендовано до оприлюднення в Інтернеті
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 04.06.2024 р.)

За загальною редакцією
Олени ФІДАНЯН, Михайла ВОЙЦЕХІВСЬКОГО

Рецензенти:

Митник О.Я., завідувач кафедри практичної психології Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Малишев В.В., професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін Міжнародного європейського університету, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва
Ф50 в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації : навч.-метод.
посіб. / Упоряд.: Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О. ; за заг.
ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. — Київ : Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка, 2024. — 428 с.

ISBN 978-617-658-123-9

У методичному пораднику зібрано рекомендації зі збереження і зміцнення ментального здоров'я. Узагальнено практики керівників закладів освіти із реалізації реформи «Нова українська школа», організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окреслено особливості організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Запропоновано методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році. Визначено перспективи позакласної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів методичних кабінетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)

© Департамент освіти і науки виконавчого органу
Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації), 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024
© Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О., упорядкування, 2024

ISBN 978-617-658-123-9

<i>Світлана Цибульська</i> . Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради	108
<i>Алла Гончаренко, Наталія Дятленко</i> . Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родинки	112
<i>Олена Полякова</i> . Методичні поради педагогам початкової школи щодо формування оцінювання	116
<i>Ольга Третяк</i> . Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи	120
<i>Вікторія Щербина</i> . Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні	125
<i>Ірина Байдак</i> . Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану	127
<i>Наталія Денисова</i> . Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно	131
<i>Зоя Еманова</i> . Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей	136
<i>Наталія Зеленьак</i> . Дисграфія в молодших школярів, причини виникнення, види та корекція	139
<i>Христина Лічманенко</i> . Короткотривалі проекти та їх впровадження в навчальному процесі в початковій школі	144
<i>Олена Мельничук</i> . Навчання в укритті: виклики і рішення	147
<i>Кристина Дубініна</i> . Експериментально-дослідницька діяльність на уроках «Я досліджую світ»	150
<i>Олена Ніжнік</i> . День без іграшок у закладі дошкільної освіти (історія одного дня під час воєнного стану)	156
<i>Ірина Санковська</i> . Формування в учнів початкової школи навички раціонального використання енергії	158
<i>Юрій Черпак</i> . Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу	172
<i>Тетяна Шевченко, Галина Яковчук</i> . Музейний простір дошкільного закладу під час військового стану як осередок зцілення й розвитку особистості	177
<i>Олена Таран, Ірина Санковська</i> . Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»	182
Мовно-літературна галузь	188
<i>Наталія Дика, Олександра Глазова</i> . Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури в 2024–2025 навчальному році	188

Олена Таран,

методист НМЦ професійного розвитку педагогічних працівників Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Ірина Санковська,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, тренер з екологічної освіти

Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»

Дитяча книга — ефективний засіб інтелектуального та мовленнєвого розвитку дитини. Вона:

- активізує пізнавальні психічні процеси (увага, уява, пам'ять, сприйняття, операції мислення),
- стимулює мовленнєвий розвиток, розширює кругозір,
- сприяє формування уявлень про оточуючий світ.

Сьогоднішні діти можуть стати читачами задовго до того, коли починають самостійно читати. Важливість систематичної роботи з книгою визнається, наприклад, вітчизняними та зарубіжними педагогами. Так за шкалою оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS-3 у розділі «Мовлення та грамотність» три з 5 параметрів присвячені роботі з книгою. Вважається, що 25-хвилинний доступ до книжок є обов'язковим мінімальним періодом часу в розкладі будь-якої тривалості дня в ЗДО будь-якої форми власності.

Отже, в сучасних умовах особливого значення набуває формування у дошкільника зацікавленості в книзі, а у педагогів — володіння ефективними методами та прийомами для розкриття процесу спілкування з книгою як моменту задоволення пізнавальних, естетичних, культурологічних потреб.

Світ дитячих книг вражає різноманітністю. З нашої точки зору окреме місце у цьому світі належить віммельбухові. Це особливий вид книг з барвистими, деталізованими ілюстраціями, які переповнені персонажами, сюжетами та історіями на кожній сторінці.

Слово «*віммельбух*» походить з нім. (*wimmeln* — роїтися, *buch* — книга), і перекладається як «мерехтлива/пістрява книжка». Автором віммельбуха вважають Алі Мітгуча — німецького ілюстратора, скульптора, графіка та художника. Його пензлем проілюстровано 72 книжки, що перекладені на 20 мов світу та надруковані накладом понад 8 млн. примірників.

Приєм, яким виконується твір, називають «*кавалерійською перспективою*» — ми бачимо предмети так, неначе сидимо верхи на коні. Першим класичним віммельбухом вважають книжку-картинку, що вийшла у 1968 р. і було розпродана накладом понад 1 млн примірників. У 1969 р. книжка здобула Німецьку молодіжну літературну премію.

«*Особливості формату* (за К. Ремі): кожен розворот є панорамою, виконаною, без значних просторових спотворень, у наївно-реалістичному стилі із чіткими лініями і контрастними кольорами; віммельбухи викликають цікавість у читачів різного віку; сприяють розвитку різних моделей сприйняття й обробки інформації; заохочують до читання, розвитку зв'язного мовлення та активного спостереження і вигадування власних історій».

Від себе додамо: ця книжка-розглядалка з яскравими ілюстраціями, в якій відсутній текст або міститься його мінімум. У книзі, зазвичай, невелика кількість розворотів — 7–10, надрукованих на цупкому картоні. Класичний віммельбух має формат А2, проте є й компактні варіанти. У книзі велика кількість об'єктів та героїв, яких легко впізнати, певний безлад і хаос у композиції. У книзі величезна кількість деталей на картинках, вона рясніє зображеннями. Кожен сантиметр простору наповнений і може стати частиною історії. Відсутній єдиний значеннєвий центр, всі сюжетні лінії розгортаються одночасно.

Перші віммельбухи з'явилися в Україні в середині 2000-х. Серед них можна назвати «Першу книгу розумної дитини» (2007),

«Відшукай і порахуй» (2008). У 2015 р. з'явилися українські віммельбухи Ної Кременчуцької: «Подорож Україною» та «Зимова подорож Україною. Від свята до свята».

Які бувають віммельбухи.

Тематика віммельбухів досить вільна: від класичних книг про життя на вулицях міста, у селі та лісі, до віммельбухів про мешканців окремого будинку, зміну сезонів, життя циркових акторів, піратів, динозаврів, героїв відомих казок, свята тощо.

Існують віммельбухи, зображення в яких відрізняється від класичного. В них не можна віднайти сюжет. Натомість на сторінках бачимо значну кількість подібних і в той же час різних об'єктів. Такими є книги Агнес Баруцці «Заховні в природі. Шукай, лічи, рахуй», Кірстин Робсон «Подивись і знайди Під водою».

З'явилися видання, які поєднують пізнавальні тексти з типовим для віммельбухів зображеннями. Такими є книги вітчизняних авторів: Демянчук Катерини «Легенди замків України», Товстенка Сергія «Легенди Харкова», «Легенди Одеси», які присвячені історичним подіям в Україні, а також Ганни Вашкової та Петри Бартікової «Хто що робить?», яка знайомить дітей зі світом професій.

Віммельбухи для найменших Наталії Мусієнко — це серія «Ура, ми заговорили», «Хто і де?», «500 перших слів», «Мій затишний будинок», «Дитячий садок». Видання мають хоч і меншу насиченість, але у них достатньо багато деталей, які приваблюють малюків.

Книга-розглядалка

Добираючи таку книгу, варто враховувати вікові, індивідуальні особливості та інтереси дитини. З одного боку, переважаність малюнку може викликати складності сприйняття у маленьких дітей. А з іншого — значна кількість деталей саме й привертає увагу малюків, вони можуть знайти як впізнавані фрагменти, так і щось нове для себе.

Іноді може виникнути думка, що книжка-картинка використовує формат, в якому мові не надається великого значення. Проте, це не так. Переважна більшість віммельбухів створена з метою стимулювати в дитини всі пізнавальні процеси, і мову зокрема.

Звичайно, що сама собою книга нічого не розвиває. Процес такого бажаного розвитку, особливо на початкових етапах, потребує участі дорослого. Книга тут стає інструментом, за допомогою якого стимулюється розвиваюче спілкування.

Цілкомприродно, що дорослий і дитинапо-різному сприймають зображене на сторінках віммельбухів. Діти часто-густо концентруються на тих персонажах, предметах, ситуаціях, які залишаються поза увагою дорослих. Тому для ефективної роботи важливо з'ясувати, що саме привернуло увагу дитини. Потрібно уникати негативної реакції на вибір дитини, яким би малозначущим він не здавався дорослому. Тим і корисний віммельбух, що кожен може знайти для себе там щось цікаве.

Молодший дошкільник, розглядаючи малюнки на сторінках книги, впізнає знайомі об'єкти, вказує на них за проханням дорослого, називає їх. Для вправління у звуковимові доречно використовувати звуконаслідування. (Де на малюнку курочка? А де курчатко? Як курочка кличе курчат?)

Важливо, щоб дорослий був включений в процес розглядання разом з дитиною, демонстрував зацікавленість, подив, захопленість, ділився своїми враженнями через невеликі розповіді, казки, історії. Такі діалоги — унікальні. На відміну від авторських текстів вони ґрунтуються на досвіді дітей, можуть змінюватись, доповнюватись, включати нові деталі. Знаходячи емоційний відгук, стають джерелом спільних переживань для дитини, і, в свою чергу, є стимулом для складання власних маленьких розповідей. Багаторазове прослуховування, якого часто вимагають діти 3–4 років, може викликати у дорослих певне знервування. Маємо розуміти цю потребу маленьких дітей — саме так вони навчаються послідовності та логічності викладу матеріалу.

З віком взаємодія під час спільного розглядання ускладняється, дитина починає доповнювати побачене, спираючись вже на власний досвід і фантазію. Діти вправляються у формулюванні питань, обговоренні ситуацій, вступають в діалог, полілог.

У такій ситуації допоможуть пошукові та проблемні питання типу:

- Де б ти хотів опинитись?
- З ким би потоваришував?
- Про, що розмовляють персонажі малюнка?
- Пройди по доріжці та подивись куди вона приведе?
- Склади розповідь про окремих персонажів тощо.

Віммельбух може використовуватися вихователем як у парній роботі, так і з невеликою групою дітей. Дитина ж може використовувати віммельбух для індивідуального розглядання. Це ситуація, коли вона заглиблюється в споглядання зображень, занурюється у свої думки, мрії, фантазії. В процесі такої діяльності дитина не лише набуває важливого досвіду, отримує задоволення від книги, а й розвиває увагу, уяву, внутрішній план мовлення. Участь дорослого тут буває зайвою. Важливо надати дитині можливість насолодитись самостійним спілкуванням з книгою. Зручне місце для цього в групі дошкільного закладу — куточок усамітнення.

Окрім розповідання-споглядання сторінки віммельбухів можуть стати місцем для цікавих ігор та вправ. В деяких книжках передбачені завдання типу «впізнай та знайди», зображення окремих предметів, які потрібно розпізнати на розгорнутому малюнку. Але можна придумати інші ігри та вправи, що цікавлять як дорослого, так і дитину.

Завдання, які можна запропонувати дитині з віммельбуху:

- знайти і порахувати;
- знайти 2 однакових предмети;
- знайти пару;
- знайти за ознакою або її відсутністю;
- відшукати тих, хто має схожі ознаки;
- знайти по контуру;
- назвати персонаж, об'єкт;
- розповісти про нього;
- описати;
- висловитися про настрій персонажа;
- прослідкувати наслідки дій/подій;
- що не так?;
- уявити і придумати подію;

— скласти загадки про об'єкти, які можна знайти на картині.

При складанні загадок діємо за алгоритмом:

- 1) обираємо об'єкт на картині але не називаємо його,
- 2) вказуємо кілька ознак, що його характеризують (який? що робить? де знаходиться?),
- 3) додаємо питання «Що це?».

Ще одним варіантом може стати ігрова ситуація, коли гравець обирає собі об'єкт на картині, а інший/інші шляхом питань про якість цього об'єкта повинні відгадати, що було обрано. Питання мають формулюватися в такий спосіб, щоб на них можна було відповісти однозначно: «так» або «ні». Дітям дуже подобається, коли дорослі грають з ними на рівних, тому важливо змінювати ролі.

Вімельбухи — це не просто красиві картинки, а й цінний інструмент для розвитку дитини. Їх використання може стати чудовим способом провести час разом, розширити кругозір дитини та прищепити їй любов до читання.